

DERLEMELER MAKALELER

NAL TAN

2

Anonim Edebiyat

Ankara 2007

•
ISBN

975-98896-6-2

•
Kapak Tasarımı

Erhan İVGİN

•
Dizgi - İç Tasarım

Kültür Ajans Tanıtım ve Organizasyon Ltd. Şti.

Konur Sok. 66/9 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0.312.425 93 53 Fax: 0.312.419 44 43

•
Baskı

BRC Basım

Büyük Sanayi 1. Cad. Elif Sk. No: 7/243 Akköprü/ANKARA

Tel: 0.312.384 44 54 (pbx)

•
Baskı Tarihleri

1. Cilt 1. Baskı Ocak 2007

2. Cilt 1. Baskı Şubat 2007

•
İsteme Adresleri

Nail TAN

Uçarlı Sok. 57/5 06550 Y.Ayrancı/ANKARA

Kültür Ajans

Konur Sok. 66/9 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0.312.425 93 53

GELENEKSEL TÜRK GÜREŞİNDE ŞİİR I

Türk kültüründe şiirin çok önemli bir yeri vardır. Türk halkının yediden yetmişe şair olduğunu söyleyenler, bir gerçeği dile getirmişlerdir. Türk, ninnilerle büyür. Mânilerle anlatır duygularını. Türkü söyleyerek eğlenir. Oyunlarımızın çoğu türkülüdür. Bilmecelerimiz, küçük şiirlerdir. Gerek masal, gerekse oyun tekerlemelerimiz şiir özelliği taşır. Doğum, sünnet, düğün, ölüm geleneklerimizin içinde şiirin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Yurdumuz, halk şairleri için bereketli bir topraktır. Halk sporlarımızdan güreş de şiirsiz düşünülemez. Bu yazıda, geleneksel Türk güreşi yağlı ve yağsız karakucak güreşte şiirin rolü belirtilecek, derlenebilen örnekler sunulacaktır.

Geleneksel Türk güreşinde pehlivanları denetleyen, onları güreşe isteklendiren, özelliklerini ve kimliklerini halka duyuran kişiye "cazgır", bazı yerleşme yerlerinde de "salâvatçı", "okuyucu", "peşrevci" denmektedir. Cazgırın, sesinin güçlü olması, pehlivanları seyircilere şiirsel bir anlatımla tanıtabilecek maharete sahip bulunması gerekir. Genellikle eski pehlivanlar cazgırlık yaparlar. Güreş yapılacağı zaman, cazgır güreşecek pehlivanları önüne alarak, ellerini pehlivanların sırtlarına koyup seyircilere bağıra bağıra adlarını, sanlarını, maharetlerini, tehlikeli oyunlarını şiir şeklinde söylemeye başlar. Bu sırada pehlivanlar, ellerini dizlerine koyarak eğilmiş durumdadırlar. Sonra, şiirin dua bölümüne sıra gelir. Bu bölümde, pehlivanların pîri Hazreti Hamza'dan ve peygamberimizden söz edilir. Dua bölümünün ardından pehlivanlara moral veren, yol gösteren nasihat bölümü yer alır. Bazı güreş şiirlerinin sonunda seyirciye hitap edilerek para istenir. Toplanan para pehlivanlara ödül olarak verilecektir. Özetlemek gerekirse, tam bir güreş şiiri takdim, dua, nasihat, dilek bölümlerinden meydana gelmektedir. Güreş şiirlerinin arkasından davul zurna "peşrev", "güreş havası", "pehlivan havası" adları verilen ezgileri çalmaya başlar. Pehlivanlar, peşrevden sonra güreşe tutuşurlar.

Güreş şiirlerine, dua niteliğinden dolayı yurdumuzda genellikle "salâvat" denmektedir. "Salâvatlama", güreşe uğurlama anlamına gelir. Salâvatların çoğu anonimdir. Halk şairlerimizden bazılarının da salâvat söyledikleri görülmüştür (bk. örneklere). Güreş şiirleri kuşaktan kuşağa, ağızdan ağıza geçerken vezin yönünden bozulmuş, hece vezni özellikleri kaybolarak neredeyse serbest vezinle yazılmış denilecek duruma gelmiştir. Şiirlerde aslında hece vezninin kullanıldığı açıkça belli olmaktadır.

Şimdi güreş şiiirlerimizden örnekler verelim:

1 Allah Allah illallah
Hayır gele inşallah
Pîrimiz Hamza Pehlivan
Aslı neslimiz pehlivan
Hani Ali, hani Veli
Pîrimiz ve üstadımız
Hazreti Hamza'dan belli
Karşıdan geliyor Kırat
Kanatları bakın kat kat
Hep beraber gönderelim
Ya Muhammed'e salâvat
Allah Allah ve illallah
Hep birlikte pehlivanlara
Diyeceğiz maşallah
Pehlivanlar, pehlivanlar
Hoş geldiniz, hoş geldiniz
Pehlivanlar meydanına
Pîr ve erler meydanına
Çavdır'ın şeref katına
Ün, er, şöhret getirdiniz

Pehlivanlar işte meydan
Meydan varsa, var pehlivan
Güreş tutsun bin bir civan

Yardımcımızdır Yaradan
Allah Allah illallah
Tekrar diyelim maşallah

Alta geldin mi erinme
Üste çıktın mı şirinme (sevinme)
Alta gelsen hemen apış
Üste çıktın hemen yapış
El paçadadır, diz yerde
Sakın çapraz girem deme
Olur ki bir yan baş atar
Sarma künde yaptım deme
Olur ki bir kılçık atar
Vur sarmayı kündeden at
Ve Hazreti Muhammed'e
Gönderiver bir salâvat

Seyirttim gittim aradan
Yardımcımızdır Yaradan
Seyirttim gittim pınara
Allah işinizi onara

Dinleyin ağalar sözümü
Pehlivanlar batmanla yer
Hem meyveyı, hem üzümü
Dinlerler cazgır sözünü
İki yiğit çıkmış meydana
Birbirinden merdâne
Biri here, biri kara
İkisinin zoru para
Allah Allah ya illallah
Bir da (daha) diyelim maşallah

II. Allah Allah illallah
Hayırlar gele inşallah
Pîrimiz Hamza Pehlivan
Aslımız, neslimiz pehlivan
İki yiğit çıkmış meydana
Biri birinden merdâne
Biri here, biri kara
İkisinin de zoru para
Alta geldim diye erinme
Üste çıktım diye sevinme (şirinme)
Alta gelirsen apış
Üste çıkarsan yapış
Vur sarmayı, kündeden at
Gönder Muhammed'e salâvat
Seyrettim gittim pınara
Allah ikinizin de işinizi onara

III. Pehlivan, pehlivan!
Hoş geldiniz sefa getirdiniz
Er meydanına, pîrlerin meydanına
Şeref verdiniz
Bugünkü Kırkpınar'ın Tarihi güreş katına

Pehlivan, pehlivan!
İşte meydan, işte pehlivan
Güreş edenlere, yardım eder Hazreti Yaradan
Hani Ali, hani Veli
Pîrimiz üstadımız Hazreti Hamza'dan belli
Karşıdan gelir Kırat,
Kanatlan kat kat
Gönderelim Hazreti Muhammed'e salâvat

Allah Allah illallah
Hep birlikte pehlivanlarımıza
Alkışlarla diyelim maşallah

IV. Allah Allah illallah
Diyelim maşallah
İki yiğit çıktı meydana
Biri birinden merdâne
Dinleyin ağalar sözümü
Pehlivanlar batmanla yer üzümü
El paçadadır, diz yerde
Çapraz greyim deme, yan baş atar
Sarma künde yapayım deme, kılçık atar
Vur sarmayı, kündeden at
Gönder Hazreti Muhammed'e salâvat

V. Dinleyin ağalar, eyleyin seyran,
Erlerden, pîrlerden kaldı bu meydan
Hamza Pehlivan'dır pîrimiz.
Çoktan beri aradınız birbiriniz,
El yerde, diz yerde,
Güreşelim düz yerde
Ata bakma, dona bak
Yanıdaki cana bak
Hasmın karıncaysa da meydana bak
Yılan gibi akar
Akrep gibi sokar
Elini yandan takarsa
Evini başına yıkar
Çuval gulpuna gelince ileri varma
İleri varırsan, vur yarım sarma
Deve dengine gelirsene üstünde durma
Atar seni bravadan fendinden
Kazan kazan aş
Şimdi ortayla baş
Eğer pehlivan isen sıdkınan güreş
Sonunda kimseye etme bahane
Seyit Ahmet gelmiş pınara
Mevlâ'm ikinizin de işini onara
Ananız çeker zahmetin
Babanız bilmez kıymetin
Âhır zaman nebisisin himmetin
Verelim Peygambere salâvat
Salliâlâ resulüna Muhammed

VI. *Dinleyin ağalar, deri (pazar) kuruldu
Pehlivanlar bir araya derildi
Baş, ayak seçildi, yollar verildi
Herkes hasmını iyi tanısın*

*Sağdıç bey, büyükler eylesin himmet
Bu meydanda babana eyleme hürmet
Hasmını yıkmaktır asıl mârifet
Fırsat verme eğer gücün yeterse*

*Giyindin kısıbeti, belendin yağa
Çalgıcılar vurur iyi bir hava
Ortaya tay, tosun, başa at, deve
Erkek, meydanda yıkıp alana*

*Pehlivanlar, güreş geldi erişti
Bu meydanda çok pehlivanlar güreşti
Sicimoğlu, şarkı garbı dolaştı
Hamza Pehlivan gibi söylet kendini*

*Dostunuz der maşallah
Düşmanınızın gözü değmez inşallah
Âşık Işık der ki, yardım eylesin Allah
Verelim peygambere salâvat, salliâlâ Muhammed
Âşık Hüseyin Işık Pehlivan*

VII. *Habire yiğitler kapın, kavrayın
Koç gibi dolanın, dönün meydanda
Ağırdan yanaşın, birden uğrayın
Bir orda kapışın, bir de bu yanda
 Ensedem, kürekten tutup girişin
 Bazı da aslanlar gibi kükreşin
 Durmayın, hakkını verin güreşin
 Davullar çalınsın ulu divanda
Sizi seyretmeye göğüs gelir dar
Dağlar bile görse sizi kımıldar
Yiğit, baş ödülü alana kadar
Sabır karar olmaz seyreden canda
 Işık der ki, ayağa ayak katarım
 Dilim tutmaz ise nâra atarım
 Öğelim yiğidi, alkış tutarım
 Billahi olsa da ik'elim kanda
Verelim peygambere salâvat
Salliâlâ resulüna Muhammed
Âşık Hüseyin Işık Pehlivan*

VIII. Allah Allah illallah
Hayırlar gele inşallah
İki yiğit çıktı meydana
Biri birinden merdâne
.....derler şu yiğidin adına
Doyum olmaz güreşinin tadına
Bu pehlivanın..... adı
Hamlesi gelince ne müftü tanır, ne kadı

Koç gibi vuruşun
Düşman gibi görüşün
Hele Allah'ı severseniz
Bir tatlıca güreşin
Tekten alır isen savur
Çiftede devir
Alta gittim diye yerinme
Üste çıktım diye güvenme
Alt yiğidin kalesidir
Bilmeyenin belasıdır
Fırsatını bul sıyrıl sarmadan
Sakın, hasmın kurt kapanı kurmadan
Kazığı bırak, kündeğe bak
Belalı bir oyundur paça kasnak
İstanbul'dan gelir tatar
Tozu dumana katar
Şirazeyi talkınca
Mandayı olsa atar

Boğma, kırma yasak bizde pehlivana
Gafil olup sakın düşme amana
Kündelendin ise kılıcı vur
Topuk kap, hasmını bir sertçe savur
Pirimiz Hazreti Hamza
Cebeli Uhut'da yatur
Güreşin erkekçe Hüdâ hakkına
Taç giyer, kisbet çeker, Piri Mahmut aşkına
Hele ben susayım sizler güreşin
Parsayı da salâvatçı ile üleşin
Seyit Ali gitti pınara
İkinizin işini de Allah onara

Verdiğimiz örnekler birbirine çok benzemektedir. Diğer folklor ürünleri-
nin nasıl ki varyantları/çeşitlemeleri varsa, güreş şiirlerinin de varyantlarının
bulunması normal bir olaydır. Son şiirde güreşçilerin pîrleri sayılırken iki pîr
adı geçmektedir. Gerçekten de güreşçilerin iki pîri vardır. Hz. Mahmut
Pîryâr ve Hz. Hamza... Bu iki pirden Hz. Hamza'nın adı daha yaygındır.

Güreş şiirlerinin bunlardan ibaret olduğu sanılmasın. Biz sadece bazı örnekler vermekle yetindik. Derlemelerimizi şiirler üzerindeki teknik incelemelerimizi sürdürmekteyiz. Bu konuda okuyuculardan gelecek yardımlar olursa şimdiden teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynaklar:

- I. numaralı şiir :

Cemil Demirspahi; *Türk Halk Oyunları*, TTK. Bsm., Ank. 1975, s. 324. "T. İş Bankası Kültür Yayınları Folklor Dizisi : 2".

- II.- III. - IV numaralı şiirler:

Cemil Gürleyik; "Kırkpınar Güreşleri", *Folklor*, S. 23-24, Mart - Nisan 1971, s. 18-19.

- V.-VI.-VII. numaralı şiirler :

Kemal Işıklıoğlu; "Karaöz Köyünde Güreş Âdetleri", *TFA*, C. 10, S. 200, Mart 1966, s. 4016-4018.

- VIII. Numaralı şiir :

Kastamonolu İhsan Ozanoğlu'ndan Ocak 1975 ayında derlenmiştir.

[*Sivas Folkloru*, S. 30, 7/1975, s. 4-7.]